

УДК 342.95

DOI <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2023.5.11>**Юрій ШОВКУН**

кандидат юридичних наук, докторант відділу організації освітньо-наукової підготовки Харківського національного університету внутрішніх справ, просп. Льва Ландау, 27, Харків, 61080, shovkyn2023@gmail.com

ORCID: 0009-0000-6054-9239**Yurii SHOVKUN**

Candidate of Juridical Sciences, Doctoral Student at the Department of Organization of Educational and Scientific Training of the Kharkiv National University of Internal Affairs, 27, L. Landau Ave, Kharkiv, 61080, shovkyn2023@gmail.com

ORCID: 0009-0000-6054-9239

СУТНІСТЬ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ ЗА ПОРУШЕННЯ ВСТАНОВЛЕНИХ ПРАВОВИХ ОБМЕЖЕНЬ

THE ESSENCE OF DISCIPLINARY LIABILITY OF PUBLIC SERVANTS FOR VIOLATION OF ESTABLISHED LEGAL RESTRICTIONS

У статті визначено такі ознаки юридичної відповідальності публічних службовців, які розкривають її зміст: вона регламентована нормами чинних законів і підзаконних нормативно-правових актів; підставою настання юридичної відповідальності є вчинення публічним службовцем правопорушення, яке передбачає невиконання чи неналежне виконання особою своїх службових обов'язків; результатом притягнення особи до юридичної відповідальності є певні наслідки організаційного, особистого та/або матеріального характеру.

В свою чергу вказані вище ознаки дозволили детально проаналізувати процедуру дисциплінарної відповідальності публічних службовців за порушення встановлених правових обмежень і виокремити низку істотних ознак: 1) дисциплінарна відповідальність настає за вчинення дисциплінарного проступку, зокрема порушення загальновизнаних етичних норм поведінки та спеціальних обмежень, передбачених в профільних законах і підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють етичні правила поведінки окремих категорій публічних службовців; 2) порядок притягнення публічного службовця до дисциплінарної відповідальності на загальному рівні закріплено нормами трудового права, але більш детально регулюється нормами адміністративного права; 3) притягнення особи до дисциплінарної відповідальності неможливе без проведення службового розслідування чи службової перевірки; 4) таке службове розслідування (перевірка), частіше за все здійснюється колегіальним органом – спеціальною комісією; 5) безпосереднє рішення приймається керівником органу, де працює публічний службовець; 6) до публічного службовця можуть бути застосовані такі види дисциплінарних стягнень: догана, зауваження, звільнення, пониження в посаді, пониження в спеціальному званні на один ступінь; попередження, попередження про неповну службову відповідність, сувора догана.

Ключові слова: публічна служба, державна служба, юридична відповідальність, дисциплінарна відповідальність, правові обмеження.

The article defines the following signs of legal responsibility of public officials, which define its content: it is regulated by the norms of current laws and subordinate regulatory legal acts; the basis for the onset of legal liability is the commission of an offense by a public official, which involves the failure or improper performance of his official duties by the person; the result of bringing a person to legal responsibility is certain consequences of an organizational, personal and/or material nature.

In turn, the above-mentioned features made it possible to analyze in detail the procedure of disciplinary responsibility of public officials for violation of established legal restrictions and to single out a number of significant features: 1) disciplinary responsibility arises for the commission of a disciplinary offense, in particular, a violation of generally recognized ethical norms of behavior and special restrictions provided for in specific laws and bylaws regulating the ethical rules of conduct of certain categories of public servants; 2) the procedure for bringing a public servant to disciplinary responsibility at the general level is established by the norms of labor law, but is regulated in more detail by the norms of administrative law; 3) bringing a person to disciplinary responsibility is impossible without conducting an official investigation or official inspection; 4) such an official investigation (inspection) is most often carried out by a collegial body – a special commission; 5) a direct decision is made by the head of the body where the public servant works; 6) the following types of disciplinary sanctions may be applied to a public servant: reprimand, remark, dismissal, demotion, demotion in a special rank by one degree; warning, warning about incomplete official compliance, severe reprimand.

Key words: public service, state service, legal responsibility, disciplinary responsibility, legal restrictions.

Постановка проблеми. Загальновідомо, що метою встановлення тих чи інших правових норм є регулювання суспільних відносин, за допомогою певних правил, заборон, дозволів, обмежень і т.п. Проте саме по собі існування останніх не може забезпечити їх реалізацію та/або дотримання. В такому контексті постає питання вироблення механізму, який би зміг забезпечити неухильне дотримання чи виконання декларованих у законодавстві приписів. Одним із елементів такого механізму безсумнівно є юридична відповідальність, яка настає в разі невиконання або ж неналежного виконання норм законів і підзаконних правових актів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Юридична відповідальність є одним із центральних інститутів теорії права, а тому систематично перебуває в полі зору науковців (Л. В. Авраменка, Є. В. Білозьорова, Л. О. Волошиної, Є. О. Гіди, А. М. Завального, Д. М. Лук'янець, О. В. Петришина, М. В. Цвіка та інших). Разом із тим вказаний інститут характеризується своєю змістовністю, з огляду на наявність різних видів юридичної відповідальності та суб'єктів, які вчинили те чи інше правопорушення. Зазначене пояснює наявність епізодичних наукових розробок проблематики відповідальності державних службовців взагалі (Л. В. Галушкіної, А. Б. Грищука, В. І. Дідача, Н. О. Савичук, М. І. Тимошенка) та дисциплінарної відповідальності зокрема (Т. Е. Василевської, Ю. С. Даниленко, О. Є. Луценка, Н. С. Панової).

Метою статті є визначення характерних ознак, притаманних дисциплінарної відповідальності публічних службовців за порушення встановлених нами правових обмежень, що у єдності дозволять встановити сутність вказаного виду юридичної відповідальності.

Виклад матеріалу. Юридична відповідальність охоплює всі соціальні сфери, унормовані правом, адже всі вони потребують врегулювання та охорони. Такі правовідносини є різноманітними, оскільки виникають у різних сферах, тому складно уявити наявність універсальної юридичної відповідальності, здатної однаково ефективно виконувати свої функції, наприклад у межах адміністративних і цивільних правовідносин. Тож, юридична відповідальність – це самостійний правовий інститут, загальна категорія, що характеризується багатогранністю, наслідком чого є не тільки відмінності у тлумаченні юридичної відповідальності та її підстав, а і підходів щодо класифікації.

Окрім вже вказаного вище поділу юридичної відповідальності на позитивну та негативну, її також поділяють за: функціями (відновлювальна, каральна, профілактична та компенсаційна); сутністю санкцій (поновлююча та штрафна) [1, с. 383]. Найпоширенішою підставою класифікації юридичної відповідальності залишається галузева належність норм деліктного законодавства, що застосовується до правопорушника, відповідно до якої виділяють такі її види: конституційна, кримінальна, адміністративна, дисциплінарна, цивільно-правова [2, с. 391; 3, с. 131]. Деякі вчені (Д. М. Лук'янець [4, с. 10], М. В. Цвік, О. В. Петришин [1, с. 381-383]) додатково виокремлюють і матеріальну відповідальність, яка передбачає обов'язок відшкодування майнової шкоди завданою правопорушенням, але аналіз норми п. 3 ч. 2 ст. 11 Цивільного кодексу України, де закріплено, що «підставами виникнення цивільних прав та обов'язків, зокрема, є завдання майнової (матеріальної) та моральної шкоди іншій особі» [5], дає можливість зробити висновок, що відшкодування матеріальної шкоди регулюється нормами цивільного права, а тому матеріальна відповідальність є частиною (видом) цивільної відповідальності.

Юридичну відповідальність несуть як юридичні, так і фізичні особи, зокрема публічні службовці. В зв'язку з чим у теорії права сформувались різні погляди на зміст юридичної відповідальності такої категорії осіб:

1) «передбачені нормами права відносини між державою, в особі її компетентних органів і посадових осіб, та державними службовцями, які характеризуються специфічним механізмом реалізації та санкціями, що, по-перше, виникають на підставі вчинених державними службовцями правопорушень і полягають у зобов'язанні перетерпіти обмеження особистого, матеріального та організаційного характеру та, по-друге, полягають у відповідальному стані зобов'язаного суб'єкта, у правомірній поведінці державних службовців, що схвалюється або заохочується державою, виступають найважливішою гарантією реалізації та захисту Конституції і законів України» [6, с. 15] (В. І. Дідач);

2) обов'язок публічного службовця, закріплений у законодавстві, під час здійснення професійної діяльності належним чином виконувати свої посадові обов'язки, в результаті невиконання якого особа може бути притягнута до юридичної відповідальності та зазначити негативних наслідків організаційного та/або майнового характеру (М. І. Тимошенко, Н. О. Савичук, Л. В. Галушкіна [7, с. 92]);

3) «міра державного примусу, яка врегульована та закріплена у дисциплінарно-правових нормах чинного законодавства, наприклад, обов'язків, які потрібно виконувати державному службовцю, а у разі їх невиконання чи неналежного виконання можуть настати негативні наслідки у формі наприклад, дисциплінарної, адміністративної, кримінальної відповідальності, яка може настати з факту вчинення правопорушення чи злочину державним службовцем» [8, с. 238] (А. Б. Гришук).

Зрозуміло, що такі визначення не можна вважати вичерпними, але їх аналіз дозволяє виокремити ряд ознак притаманних юридичній відповідальності публічних службовців, зокрема: вона регламентована нормами чинних законів і підзаконних нормативно-правових актів; підставою настання юридичної відповідальності є вчинення публічним службовцем правопорушення, яке передбачає невиконання чи неналежне виконання особою своїх службових обов'язків; результатом притягнення особи до юридичної відповідальності є певні наслідки організаційного, особистого та/або матеріального характеру.

Перейдемо безпосередньо до дослідження дисциплінарної відповідальності публічних службовців за порушення встановлених правових обмежень із огляду на незавершену дискусію в теорії права присвячені місцю даного виду в інституті юридичної відповідальності. Наприклад О. Є. Луценко, розглядаючи галузеву належність дисциплінарної відповідальності публічних службовців України, обґрунтовує, що «відносини щодо притягнення державних службовців до дисциплінарної відповідальності входять до предмета трудового права. Державний службовець виконує трудову функцію особисто й повинен підкорятися службовій дисципліні, спеціальним правилам, установленим як на локальному, так і на державному рівні» [9, с. 162]. Цікаво, що вчений наголошуючи на наявності спеціальних правил публічних службовців зводить їх виключно до трудового права, оскільки Глава X Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП України) не передбачає вичерпного переліку, а ні заохочень, а ні дисциплінарних стягнень, а ні детальної процедури дисциплінарного провадження. Натомість все це врегульовано Главою 2 Розділу VIII Закону України «Про державну службу» [10], а також нормами інших законів і відомчих підзаконних актів щодо здійснення дисциплінарного провадження щодо окремих категорій публічних службовців, наприклад Законом України «Про Дисциплінарний статут Національної

поліції України» [11] і Кодексом професійної етики працівників Національного антикорупційного бюро України затверджений наказом Національного антикорупційного бюро України від 01.09.2016 № 242, відповідно. Більш ґрунтовним, на наш погляд, є висновки Н. С. Панової про те, «що дисциплінарна відповідальність державних службовців є інститутом саме адміністративного права. Проблемою в цьому разі є відсутність нормативного констатування такої відповідальності» [12, с. 351], який вона доходить на підставі низки ознак: наявності спеціального суб'єкта відповідальності; регулюються адміністративними актами; настає у випадку вчинення дисциплінарного проступку; має власну процедуру; приписи Закону України «Про державну службу» застосовуються паралельно з нормами трудового законодавства; спеціальна сфера застосування – публічне управління [12, с. 347-348]. Але ми не можемо повністю погодитись з жодним із наведених тверджень, тому, що ряд нормативно-правових актів містить вказівку на врегулювання окремих аспектів дисциплінарної відповідальності КЗпП України (наприклад, п. 8 ч. 4 ст. 25 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» [13]).

Під час з'ясування специфіки дисциплінарної відповідальності публічних службовців необхідно враховувати, що, по-суті, вона настає за порушення морально-етичних правил публічними службовцями, якими наскрізь пронизані не тільки Основний закон держави та профільні нормативно-правові акти, а і тих основ, на підставі яких вони формуються – моральні та етичні засади. Ю. С. Даниленко зауважує, що «правові норми, що закріплюють правила етичної поведінки, не просто ґрунтуються на загальноприйнятій суспільством моралі, а й конкретизують її вимоги, у відповідності до специфіки службової діяльності» [14, с. 58]. На важливості законодавчого закріплення етичних правил поведінки публічних службовців наголошує і Т. Е. Василевська [15, с. 12].

Згідно з ч. 1 ст. 65 Закону України «Про державну службу», дисциплінарна відповідальність для державного службовця настає за вчинення дисциплінарного проступку – «протиправної винної дії або бездіяльності чи прийняття рішення, що полягає у невиконанні або неналежному виконанні державним службовцем своїх посадових обов'язків та інших вимог, встановлених цим Законом та іншими нормативно-правовими актами, за яке до нього може бути застосоване дисциплінарне стягнення» [10]. Законодавець у ч. 2 цієї ж статті

наводить достатньо широкий перелік дисциплінарних проступків, але не всі вони передбачають порушення обмежень, пов'язаних із проходженням публічної служби, оскільки є прямим обов'язком публічного службовця вчиняти конкретні дії чи утриматись від них, який не може бути визнаний обмеженням. Також слід зауважити, що дисциплінарна відповідальність може настати і за порушення спеціальних обмежень, встановлених під час проходження публічної служби в окремих державних органах, адже значна їх кількість закріплена в різних законах і підзаконних нормативно-правових актах, які регулюють роботу окремих категорій публічних службовців, як-от поліцейські, судді, прокурори і т. п. Більш того, такі спеціальні обмеження передбачають наявність окремої процедури здійснення дисциплінарного провадження. Але всі вони переважно стосуються зовнішнього вигляду, особистої поведінки особи на службі, зокрема спілкування з колегами та громадянами, а також її приватного життя.

Проаналізувавши низку нормативно-правових актів, які закріплюють засади реалізації такого виду проваджень (КЗпП України [16], Закони України «Про державну службу» [10], «Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України» [17], «Про судоустрій і статус суддів» [18], «Про прокуратуру» [19], «Про Державне бюро розслідувань» [13], «Про Національне антикорупційне бюро України» [20], «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» [11] і т. д.) можна дійти висновку, що процедура дисциплінарного провадження, незважаючи на види обмежень морально-етичного характеру (загальних або спеціальних), які порушені публічним службовцем, має низку спільних (загальних) положень, які і розкривають її сутність вказаного виду дисциплінарної відповідальності.

Висновки. Так, до характерних ознак дисциплінарної відповідальності публічних службовців за порушення встановлених пра-

вових обмежень необхідно віднести наступні: 1) дисциплінарна відповідальність настає за вчинення дисциплінарного проступку, зокрема порушення загальноновизнаних етичних норм поведінки та спеціальних обмежень, передбачених в профільних законах і підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють етичні правила поведінки окремих категорій публічних службовців; 2) порядок притягнення публічного службовця до дисциплінарної відповідальності на загальному рівні закріплено нормами трудового права, але більш детально регулюється нормами адміністративного права; 3) притягнення особи до дисциплінарної відповідальності неможливе без проведення службового розслідування чи службової перевірки; 4) таке службове розслідування (перевірка), частіше за все здійснюється колегіальним органом – спеціальною комісією; 5) безпосереднє рішення приймається керівником органу, де працює публічний службовець; 6) до публічного службовця можуть бути застосовані такі види дисциплінарних стягнень: догана, зауваження, звільнення, пониження в посаді, пониження в спеціальному званні на один ступінь; попередження, попередження про неповну службову відповідність, сувора догана.

Юридична, зокрема дисциплінарна відповідальність виконує і інші функції, зокрема виховну: притягнення публічного службовця до юридичної відповідальності, найчастіше робиться на широкий загал і є свого роду показовим прикладом для інших осіб, які бачать реальні наслідки порушення правових обмежень, результатом чого є підвищення їх правосвідомості. Без встановлення юридичної відповідальності для публічних службовців за порушення правових обмежень, вони стануть скоріше рекомендаціями, які, як відомо, не є обов'язковими для виконання. Тому в перспективі доцільно дослідити зміст інших видів юридичної відповідальності публічних службовців у межах окресленої проблематики.

Література:

1. Загальна теорія держави і права: підручник / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко [та ін.]; за заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
2. Теорія держави та права: підручник / Є. О. Гіда, Є. В. Білозьоров, А. М. Завальний [та ін.]; за заг. ред. Є. О. Гіди. К.: ФОП О. С. Ліпкан, 2011. 576 с.
3. Волошина Л. О. Поняття та види юридичної відповідальності адвоката. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 2. С. 129-135.
4. Лук'янець Д. М. Типологія юридичної відповідальності. *Юридична Україна*. 2004. № 3. С. 4-10.
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 15.10.2023).
6. Дідач В. І. Відповідальність державних службовців як поняття правової науки. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020. № 4. С. 11-16. DOI: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2020.4.2>. (дата звернення 15.10.2023).

7. Тимошенко М. І., Савичук Н. О., Галушкіна Л. В. Відповідальність державних службовців: проблеми реалізації. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 20. С. 87-93. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.20.87. (дата звернення 17.10.2023).

8. Гришук А. Б. Загальнотеоретичні аспекти відповідальності державних службовців. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. № 71. С. 234-238. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.71.39>. (дата звернення 17.10.2023).

9. Луценко О. Є. Галузева належність дисциплінарної відповідальності державних службовців України. *Право та інновації*. 2016. № 1 (13). С. 159-165.

10. Про державну службу: закон України від 10.12.2015 № 889-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення 24.10.2023).

11. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text> (дата звернення 24.10.2023).

12. Панова Н. С. Дисциплінарна відповідальність державного службовця як інститут адміністративного права. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2015. Т. 16. С. 342-353. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nponyua_2015_16_37 (дата звернення 25.10.2023).

13. Про Державне бюро розслідувань: закон України від 12.11.2015 № 794-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#n330> (дата звернення 25.10.2023).

14. Даниленко Ю. С. Правила етичної поведінки державних службовців: поняття і сутність. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2019. № 2. С. 54-63.

15. Василевська Т. Е. Кодекси поведінки депутатів як інструменти підтримки депутатської етики. *Державне управління: теорія та практика*. 2013. № 2. С. 5-13.

16. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення 26.10.2023).

17. Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України: закон України від 22.02.2006 № 3460-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-15#Text> (дата звернення 26.10.2023).

18. Про судоустрій і статус суддів: закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення 26.10.2023).

19. Про прокуратуру: закон України від 14.10.2014 № 1697-VII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення 26.10.2023).

20. Про Національне антикорупційне бюро України: закон України від 14.10.2014 № 1698-VII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#n302> (дата звернення 26.10.2023).

References:

1. Tsvik, M.V. & Petryshyn, O.V. (2009). General theory of the state and law [Zahalna teoriia derzhavy i prava]. Kharkiv, 584 p. [in Ukrainian].

2. Hida, Ye. O. (2011). Theory of the state and law [Teoriia derzhavy ta prava]. Kyiv, 576 p. [in Ukrainian].

3. Voloshyna, L.O. (2016). Concept and types of legal responsibility of a lawyer [Poniattia ta vydy yurydychnoi vidpovidalnosti advokata]. Herald of criminal justice – Visnyk kryminalnoho sudochynstva, 2, 129–135 [in Ukrainian].

4. Lukianets, D.M. (2004). Typology of legal responsibility [Typolohiia yurydychnoi vidpovidalnosti]. *Legal –Ukraine Yurydychna Ukraina*, 3, 4–10 [in Ukrainian].

5. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003, No 435-IV [Civil Code of Ukraine of January 16, 2003, No. 435-IV]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> [in Ukrainian].

6. Didach, V.I. (2020). Liability of civil servants as a concept of legal science [Vidpovidalnist derzhavnykh sluzhbovtziv yak poniattia pravovoi nauky]. *State and regions. Series: Law –Derzhava ta rehiony. Serii: Pravo*, 4, 11–16 [in Ukrainian].

7. Tymoshenko, M.I. & Savychuk, N.O. & Halushkina, L.V. (2021). Responsibility of civil servants: problems of implementation [Vidpovidalnist derzhavnykh sluzhbovtziv: problemy realizatsii]. *Investments: practice and experience –Investytsii: praktyka ta dosvid*, 20, 87–93 [in Ukrainian].

8. Hryshchuk, A.B. (2022). General theoretical aspects of the responsibility of civil servants [Zahalnoteoretychni aspekty vidpovidalnosti derzhavnykh sluzhbovtziv]. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: Law – Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo*, 71, 234-238 [in Ukrainian].

9. Lutsenko, O.Ye. (2016). Branch affiliation of disciplinary responsibility of civil servants of Ukraine [Haluzeva nalezhnist dystsyplinarnoi vidpovidalnosti derzhavnykh sluzhbovtziv Ukrainy]. *Law and innovation – Pravo ta innovatsii*, 1(13), 159-165 [in Ukrainian].
10. Zakon Ukrainy “Pro derzhavnu sluzhbu” : vid 10.12.2015, No 3792-XII [Law of Ukraine On civil service of December 10, 2015 No. 889-VIII]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> [in Ukrainian].
11. Zakon Ukrainy “Pro Dystsyplinarnyi statut Natsionalnoi politsii Ukrainy” : vid 15.03.2018, No 2337-VIII [Law of Ukraine About the Disciplinary Statute of the National Police of Ukraine of March 15, 2018, No. 2337-VIII]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text> [in Ukrainian].
12. Panova, N.S. (2015). Disciplinary responsibility of a civil servant as an institution of administrative law [Dystsyplinarna vidpovidalnist derzhavnoho sluzhbovtzia yak instytut administratyvnoho prava]. *Scientific works of the National University "Odesa Law Academy" – Naukovi pratsi Natsionalnoho universytetu «Odeska yurydychna akademiia»*, 16, 342–353 [in Ukrainian].
13. Zakon Ukrainy “Pro Derzhavne biuro rozsliduvan”: vid 12.11.2015, No 794-VIII [Law of Ukraine About the State Bureau of Investigation of November 12, 2015, No 794-VIII]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#n330> [in Ukrainian].
14. Danylenko, Yu.S. (2019). Rules of ethical behavior of civil servants: concept and essence [Pravyla etychnoi povedinky derzhavnykh sluzhbovtziv: poniattia i sutnist]. *Bulletin of the Chernivtsi Faculty of the National University "Odesa Law Academy" – Visnyk Chernivetskoho fakultetu Natsionalnoho universytetu «Odeska yurydychna akademiia»*, 2, 54–63 [in Ukrainian].
15. Vasylevska, T.E. (2013). Deputies' codes of conduct as tools for supporting deputy ethics [Kodeksy povedinky deputativ yak instrumenty pidtrymky deputatskoi etyky]. *Public administration: theory and practice – Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka*, 2, 5–13 [in Ukrainian].
16. Kodeks zakoniv pro pratsiu Ukrainy vid 10.12.1971, No 322-VIII [Code of Labor Laws of Ukraine of December 10, 1971, No 322-VIII]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> [in Ukrainian].
17. Zakon Ukrainy “Pro Dystsyplinarnyi statut orhaniv vnutrishnikh sprav Ukrainy” : vid 22.02.2006, No 3460-IV [Law of Ukraine On the Disciplinary Statute of Internal Affairs Bodies of Ukraine of February 22, 2006, No 3460-IV]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-15#Text> [in Ukrainian].
18. Zakon Ukrainy “Pro sudoustrui i status suddiv”: vid 02.06.2016, No 1402-VIII [Law of Ukraine On the judicial system and the status of judges of June 2, 2016, No 1402-VIII]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> [in Ukrainian].
19. Zakon Ukrainy “Pro prokuraturu”: vid 14.10.2014, No 1697-VII [Law of Ukraine About the Prosecutor's Office of October 14, 2014, No 1697-VII]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> [in Ukrainian].
20. Zakon Ukrainy “Pro Natsionalne antykoruptsiine biuro Ukrainy”: vid 14.10.2014, No 1698-VII [Law of Ukraine About the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine of October 14, 2014, No 1698-VII]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#n302> [in Ukrainian].